

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Historiae ecclesiasticae saeculi ... XVI supplementum

Fecht, Johann

Francofurti et Spirae, 1684

VD17 VD17 3:315948Z

IV.

[urn:nbn:de:bsz:31-122751](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-122751)

III.

S. D.

Superioribus diebus, amicissime Johannes, scripsi tibi Ysnam, sed rediit nunciatus cum literis nostris, asserens te jam non amplius Ysni agere, sed cum tota familia Argentinam profectum esse, quā de re Princeps meus non mediocriter offensus, omnem fere negligentiae culpam mihi imputat. Visum est autem nostris, te etiam ab Argentinā revocare. Proinde tuam pietatem exoratum velim, ut (si modo honestè fieri posset) relicta Argentina, ad nos redires. Perpendas obsecro, quod operam tuam omnium primum nostro Principi obtuleris, adeoque prior sis vocatus Studgardiam quam Argentinam. Adhæc majori cum dignitate tum fructu serviturus sis ibidem quam alibi, non enim uni tantum Ecclesiae, sed toti provinciae destinarius Episcopus. Quod si verò tibi omnino non fuerit integrum redire, age obsecro, ita rescribas, ut culpam à nobis transferas, in cessatores illos, quorum intererat primum querere regnum DEI. Hæc iterum paucis ad te scribere libuit. Nam reliqua ex prioribus meis & magistratus mei literis accipies. Bene vale. 23. Julii. Saluta meo nomine, D. Paulum Vagium.

Valentinus Vannius, Parochus Studgardianus.

IV.

In Domino cum primis observande Bucere: Binas tuas literas accepi, & per Guntzburgensem & per illum pusionem Augustanum, Tabellarios. Quibus si non modo, ut volebam, pro votis tuis respondero, dabis veniam, mihi nondum *καταρτησθησιν*. Etsi tu sanctis tuis paraclesibus multa effeceris, & luxata magna ex parte loco suo restitueris, pro quo pietatis officio ingentes habeo & ago gratias, multo lubentius relaturus, si meae voluntati par facultas responderet. Dominus etiam sancta illa tua vota pro me & meis recompenset largiter. Spero autem & te postremas meas per M. Stroleri filium missas accepisse. Valde gratus erit & pater & filius, si tantum habere possit famulitium, in quo artem suam exerceat. Non est ergo, quod te angas, ut ille per se officinam instituat. Gardeò opt. Arnolds & suos ita tibi curæ esse, Dominus tandem illos reducat & in integrum restituat. Quæ recte de Minderlino scribis & consulis, D. Johanni Heynricho Neythardo, summo Scholarchæ & Aedili exposui. Is verò in tanta ministrorum inopia subinde consulit, ut ex Stipendiatis nonnulli in ministerium vocentur. Ego libere respondeo, aliter mihi imò verò tibi & tui similibus videri. Quæ scandala isti *ἀπαρ.* juvenes Ecclesiis objiciant, proh dolor experimur indies magis.

magis. Nolo acerbius nunc Pontani & Cleylii mentionem facere. Solus Aubelin suam Spartam probe ornat. Egeremus autem nunc uno ministro ad Geyslingiam, ad Uberkung, ad Naulz, ad Bernstatt, ad Reytheimb, ad Wul. Etsi Aediles cogitent, ut vulgo dicitur, virtutem facere ex necessitate & interdum uni Ecclesiastæ duas committere Ecclesias, qui uni ægre sufficit regendæ. Ita duplicantur peccata, quibus se commiscent illi, qui Neophytis cito manus imponunt, & una dote, quod dicitur, duos generos parant. Nostrorum tenacitas magna ex parte causa est tantæ inopiæ ministrorum. Sed cesso quæulari. Tantum cuperem ista & alia, non solum per me, sed per alios quoque Senatui nostro tandem innotescere. Sed audire cogor: majores motus excludunt minores; quasi verò Ecclesiastici motus tam minimi sint, & politici tam maximi. Propterea venit ira DEI in nos, quia Christus partes postremas habet in hoc mundo, qui tamen principem ejus vicit. Cæterum cum modo non licuerit Neythardum convenire, ut Minderlinus & Negelinus, aut alius ex stipendiatis huc in ministerium vocaretur, nolo illos hisce meis nunc vocare, sed videant isti, ut parati sint, si Neythardus in sua sententia perstare velit. Ego libenter vellem eos, de quibus magna spes foret, non ita abripi, & eorum studia veluti in herba enecari. Lüntschius autem ille insciis & invitis Scholarchis relicto stipendio Heidelbergensi alio se contulit. Forte inescatus per quosdam, qui eum commendarunt Wendalino Agricolæ, præfecto in Lützelstein, nostri Isenmanni Genero (quem salvum, ut veterem congerronem, cupio) Vereor, ne Lüntschius sit vestigia secuturus, illius Schlemmeri, qui & olim in Lützelstein degit, & hic nostra opera nostris reconciliatus accepto peculio paterno nescio quo hinc se proripuit, præfens forte seculum amplexus. Dolet valde, non tam nobis quam vobis, per tales erroneas & volantes passeris negotium fieri. Quod ad Critonem nostrum attinet, scias illum valde piam & gravem constantiæque plenam epistolam scripsisse pio nostro Archigrammateo, nihil tamen de illo vestro concilio, cujus Musculus noster mentionem fecit in literis suis, quas tandem nudius tertius ad me dedit. *Vidi, inquit, consilium fratrum Argentinosum; quomodo patrocinandum sit cause Christi, in hisce comitiis? sed vereor, ne quod bene consultum, executores non inveniatur. Sit ergo Christus & Consaltor & Exequutor, nec deserat in se unice sperantes.* Hæc Musculus, qui nihil amplius singulare, tua dignum cognitione, adscripsit. Miratur cur Philippus Wittebergam redierit, quem oro, ubi ad ipsum rescripseris, millies ex nobis salutes. Adjecit quod & frater meus jam bis confirmavit: Filium Papæ, Aloisium, domi suæ occisum, & foras in plateam projectum, idque factum esse Placentiæ quorundam Cæsareanorum practicis. Parmensesque & Placentinos à Pontif. M. defectionem moliri. Spargunt & Papam nolle Cæsari, Tridenti potius quam

Bono-

Bononiæ concilium peragere volenti, acquiescere. Interea de Anglorum & Gallorum compositione ac cum Venetis confæderatione feruntur Augusta & hic. Sunt qui opinantur Gallum Sabaudum restitutarum. Tum ignis ille Bernenses infestare possit. Ita omnia plena practicis technis & insidiis. Volo autem per Archigrammateum diligenter curare, ut Crito, qui merito observat D. Sturmium, vestra legat & iis confirmetur. Mallem & ego tale scriptum videre. Quod ad finem epistolæ tuæ peris, ut certa scribam de illo Magistro curiæ, scias Critonem nostrum 9. hujus ex Augusta nostro Archigrammateo Theodorico Schertlin tui nominis studiosiss. in hunc modum de illo perscripsisse. Es hat der Stattschreiber von Worms mir angezeigt / daß Er und der Burgermeister von Speyer / so zu Ulm gewesen / der Stattschreiber von Hagenaw / und der Stattschreiber von Colmar / auch andere vielmehr Personen / die nachfolgende Reden von ihme dem Hofmeister Provincial zu Snyzburg gehört haben. Er hätte GOTT berrogen und GOTT verleugnet und nicht Gottes sondern seine Ehr gesucht / des sey er also beredt worden. Darauff der Stattschreiber von Colmar / der ihn dann wohl gekennet hat / gesagt: Er hätte GOTT nicht verleugnet / sondern Jhn bekennet / und ihn also trösten wollen. Darauff er ihm geantwort / laßt mich mit lieb. Ich kenn dich wohl / du bist der Stattschreiber von Colmar. Ich bin des Teuffels. Ich hab GOTT verleugnet. Auch in Latein geredt. Auch in Gedancen hab ich GOTT verleugnet / und darauff geschrien / man solt ihm Fenster und Thürn uffhün / und jedermann kommen lassen / daß sie hören / wie er gehandelt hätte. Et hæc ex Critonis literis ad meum Archigrammateum datis bona fide descripsi. Jam opt. Noster Stamlerus Medicus mihi priora confirmans dixit, se à fide dignis accepisse, quod & Nonnas Güntzbergenles, apud quas diverterat, cum hinc in lectica ad Augustam ille vehendus erat, hisce verbis repudiavit se consolantes: Gehet nur von mir ihr Nonnen / ihr seyd eben als wohl des Teuffels als ich. Adde quod Archigrammateus noster mihi dixit, se ex ore filii Bartholomæi Cobolis, illius Monachi hospitis, audivisse, quod ipse filius, qui eum deduxit in Güntzburg, ex Monachi ore talia perceperit. Sunt & concives aliquot nostri pestem declinantes & in Güntzberg nunc hospitantes, qui affirmant, eadem se accepisse ex ore Güntzbergenles Consulis, & Güntzbergenles Archigrammatei, qui ambo Papistæ sunt: talia in extremis blasphemasse in S. S. Sunt tamen, qui hoc excusare velint per phrenesin, quam passus sit ille phreneticus. Verum cum suum congerronem, Colmariensem scribam, ita noverit, & sobrie allocutus fuerit, quis credet præfata verba phrenetica fuisse? Ea vellem & nostro Brentio comperta esse, qui de isto monacho nuper ad me scripserat, etiam ut tu certa flagitans. Nam per Diaconum suum Stalo noster ex Edelberga etfi non aded certa ad Brentium referri curaverat. Jam tuæ prudentiæ relinquo ut

ist

Toll

ista DEI iudicia orbi etiam communicanda forent. Vere nobilis ille Claudius noster, (quem ex animo salvum cupio) in historia illa sancti Abelis Diazii nostri, piæ memoriæ, etiam aliqua exempla recenset, & Vitus noster Dietrich nonnulla tener ferè ejusdem farinae. Vellem ergo juvenis Poëta aliquis apud vos epicedion aut threnos componeret, & vulgaret, quibus jungerentur ex postillis Hoffmeisteri ad rem facientia &c. Retulit & noster Archigrammateus, ut ipse ex Legato Hallensi audierit, qui ejusdem negotii expediendi gratia in hospitio Monachi fuit, in quo Hallerus quidam una degit, nummis accipiendis & expendendis præfectus, quod Hoffmeisterus Hallensem Legatum hisce verbis adfatus sit. Seyd ihr lieber Herr von Hall? was thut euer frommer und gelehrter Prediger der Herr Brenz. D solte er und ich die Kirche reformiren / wir wolten der Sachen bald eint werden. Erhißt mir euren frommen und gelehrten Mann. Sed cesso ista prolixitate tibi molestus esse. Ut Augustæ secundus ordo, Principum scil. in Concilium Tridentinum concessisse feratur, puto vos ex Sturmio vestro scire. O Domine adjuva nos. Crito de illo nostro *τοῦ πικρατῆρος ἰλιχτοῦ* scripsit, quæ non libenter audio, quod & corpore & animo infirmus sit. Moritium quidem fortiter resistere, item & Electoris Brandenburg. filium, sed justo & gravi Consiliariorum cætu destitutos, cum adversarii instructissimi sint, sicut filii mundi in sua generatione. Oro me v. Scholæ & Ecclesiæ proceribus commendes. Inprimis D. Hedioni & Sturmio. Salveant & Vurmium & Lenglinus, item nostri Stipendiati, quos ut soles, tuo patrocinio dignare. Nostri quoque te & tuos salvos cupiunt. Bene vale cum tuis in Domino, quos suo Spiritu perpetuo bene valere dignentur. Raptim Ulmæ 21. Septembr. 1545.

T. T. ex animo

Quem nosti.

Mart. Frechtus.

V.

Servet te Christus unica anchora salutis nostræ cum omnibus tuis in vitam sæternam, amen. Doctissime vir, colendissimeq; in Christo frater. quando & quam sæliciter 18. Aprilis Caletum primum Angliæ portum, pervenerimus, arbitror te dudum ex literis accepisse, quas per Antuerpiam ex Caletum ad vos misimus. Caleti propter maris tempestatem usq; ad 23. diem Aprilis hæsimus. Eodem die mare secundissimo vento trajecimus, & Cantuariam venimus. Inde Londinum 25. Aprilis, mox inde Lambetum ad arcem Archiepiscopi transfretavimus, ubi nos humanissime excepit. Ibi adhuc hæremus, expectantes,